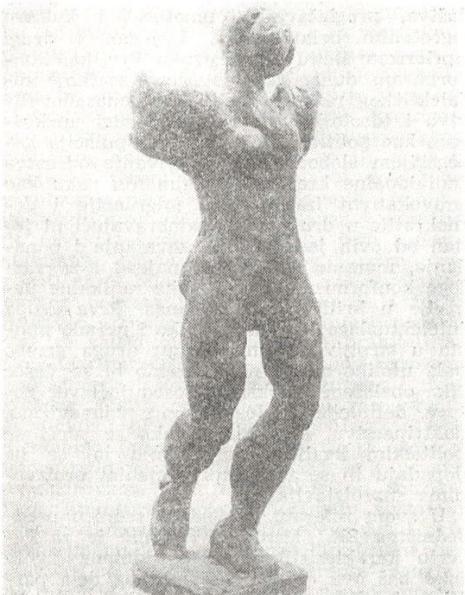


Ukupni i veoma raznovrsni problemi koji se danas zbivaju u društvu i u svetu uopšte imaju svoje korelate u pojavama kulturnog života. Mi se možemo sporiti oko konstatacije da li je u svakom mjestu i u svakom pogledu kulturni život bogatiji danas nego što je bio ranije, ali u globalnim proporcijama naš sud svakako mora biti zadovoljavajući. Od rata na ovom, čak i mehanički razvoj društva, kad bi bio moguć, obogatiti bi kulturni život nacije, a da ne govorimo o podsticaju na kreativnost u svim delatnostima koji samoupravno društvo same u svojim sistemom odnosa nosi.

Međutim, u celini bogatiji, kulturni život našeg društva danas nije istovremeno bogat i u svim svojim elementima. Savez komunista ne može biti svejedno što u kulturni danas ima idejnih problema, ali ne i prave idejne borbe. Kada je reč o odnosu između ideologije i kulture, Savez komunista stoji na izvornim načelima Marks-a, Engelsa i Lenjina, i ne smatra mogućim, ni teorijski niti praktično, odvajanje ovih fenomena (kategorija), a pogotovo njihovo suprotstavljanje do međusobne autonomnosti.

U poslednje vreme javljaju se vrlo snažno lansirane i vrlo vešto formulisane teze da je kultura do te mere autonomna duhovna delatnost da je potpuno nezavisna od ideologije društva. Ide se i dalje, pa se održće čak i najposrednija mogućnost postojanja veza između kulture i ideologije. Postaje pomodno ne samo absolutno autonomiziranje



Slobodan Bodulić: ZELJA

kulture, nego i njeno suprotstavljanje ideologiji, pri čemu se neobično proširuju sadržaji pojma *kultura*, a sužavaju i dogmatizuju sadržaji pojma *ideologija*. Ideologiji je uskraćeno pravo na večnost, kulturi nije; prva je obavezno pragmatična i osiromasiće ljudsku ličnost, druga isključivo oplemenjuje; ideologija je dogma, kultura je sloboda sama; kultura je oduvek humanizala ideologiju, ova je, pak, kroz istoriju neprestano ugrožavala humanizam kulture; i na zapadu i na istoku, i u nas, ideologija i danas ugrožava kulturu, koja je prinudena da brani nevinost svoje slobode od administrativnog promiskuiteta društva. I tako redom.

Savez komunista je svestan sveukupne delikatnosti relacije ideologija — kultura i na teorijskom planu i u praktičnim dimenzijama. Ali Savez komunista ne može ni u jednom trenutku prihvati tu složenu relaciju kao neopozivni dualizam, još manje kao antagonistički dualizam. Savez komunista, takođe, ne može kampanjski voditi idejnu borbu, jedinu borbu koja se, na žalost ili na sreću (kako za koga) nikada ne završava.

MILAN PRAŽIĆ

idejna borba i neke pojave u kulturnom životu

Četiri teze za istoimeni esej

Teorija ne nastaje spontano. Ona traži kadrove, uslove i organizaciju.

— Zaključci Osme sednice Predsedništva SKJ.

Partija je ostavila davno za sobom period osporavanja autonomnosti stvaralačkog čina, ali ideologija Saveza komunista nikad neće prihvati teze o društvenoj bezodnosnosti stvaralačkog akta. (Ipak, ni jedno umetničko delo nije dosad stvoreno za bića sa druge planete, niti, pak, za neorganski svet na Zemlji.) Autonoman i u sebi slobodan može biti samo stvaralački čin, ali je umetničko značenje svakog dela uvek društveno relevantno, i u funkciji, dakle i u zavisnosti od jedne šire slobode — čovekove ljudske slobode. Uostalom, pogledajmo šta o tome kaže jedan od najvećih autoriteta kad je reč o filozofskom pristupu istoriji umetnosti, sociolog kulture Arnold Hauzer, koji, kao Erih From i Lisjen Goldman, svakako ne pripada grupi ortodoksnih marksističkih misilaca današnjice.

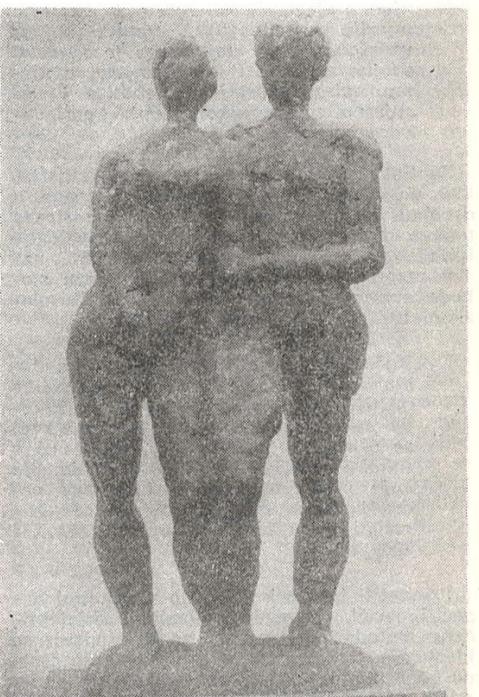
Nacelo na kojem su se nekoć zasnivala moja razmatranja i na kojemu se ona zasnivaju i danas moglo bi se najjednostavnije formulirati tvrdnjom da je sve u historiji djelo individuma, ali da se individuumi uvek nalaze u vremenski i prostorno određenoj situaciji i da je njihov stav rezultat i



Slobodan Bodulić: LET

njihove predispozicije i te situacije. To je ujedno i jezgra nauke o dijalektičkoj prirodi historijskih procesa. (Arnold Hauzer: FILOZOFIJA POVIJESTI UMJETNOSTI, Zagreb, Matica Hrvatska, 1963, 1—2).

Razvijajući metodološki ovo načelo dijalektičkog istorizma, Hauzer još pre trinaest godina zapisuje:



Slobodan Bodulić: DVOJE

Ima, naravno, još uviјek ljudi koji se osjećaju nekako neugodno kad se duhovne pojave, ili ono što se rado naziva višim duhovnim vrijednostima, povezuje sa životnom borbom, s klasičnom borbom, s borom za svagdanjku kruha, s konkurenjom, s prestižom i tome sličnim. Predaleko bi nas odvelo kad bi smo se o njima prepirali; ovdje bismo mogli samo primijetiti da je čuvanje duhovnog, koje im je tako da srce prirasio, od svakog dodira s materijalnim ponajčešće samo jedan oblik obrane povlaštenih položaja. (Isto, 7).

Naveli smo ovaj odlomak pre svega zato što on temu današnjih naših idejnih sporova prevodi na prave relacije i time ukida lažne dileme izražene u forsiranom dualizmu i antagonizmu umetnosti i ideologije, kulture i društva. Veoma je instruktivna i sledeća Hauzera demistifikacija lažnih idejnih problema u kulturi:

Kultura služi društvu kao zaštitu. Duhovne tvorevine, tradicije, konvencije i institucije samo su putovi i sredstva društvene organizacije. Religija, filozofija, nauka i umjetnost imaju svoju funkciju u borbi za opstanak društva. Zadržimo se na umjetnosti. Umjetnost je isprva oruđe magije, sredstvo za održavanje života primitivne lovačke horde. Kasnije postaje instrumentom animističkog obrednog čina kome je sorha da u korist zajednice djeluje na dobre i zle duhove. Ona se malo-pomoćno pretvara u oblike obožavanja svemoćnih bogova i njihovih zemaljskih namjesnika; u slike bogova i kraljeva, u himne i panegirike. I na kraju, ona, u obliku manje ili više očigledne propagande, služi interesima jednog društva, jedne klischee, jedne političke stranke ili jedne određene društvene klase. Tek pokatkad, u doba re-

